

Fjällkon

SVENSK FJÄLLRASAVELS TIDSKRIFT nr 3/2014



NYTT KASEINPROV

Vi nås av nyheten att Frida Gustavsson som är knuten till Lundsuniversitet och forskat kring kaseinerna i mjölken på Holstein Viking Red och Jersey som ni kanske läst om i pressen även nu tittar på mjölken från Fjällrasen och Rödkullerasen. Med pengar till försöken beviljade från Kungliga skogs och lantbruksakademien har hon besökt Joachim Gustavsson och av honom fått en dryg halvliter mjölk proportionerligt uttaget från en hel mjölkning på 23 fjällkor som hon ska testa koagulering och kaseiner från. Även Ångavallen i Skåne har fått besök och där har hon tagit prov på rödkullor. Tydligt ska alla nordens gamla lantraser provtas och testas så vi får återkomma med mer information kring detta i kommande nummer.

MINSKAT ANTAL FJÄLLKOR I RASKOD 41

En glad och lycklig medlem ringde upp mig härom veckan med den glada nyheten att fjällrasen ökat i antal i kokontrollen. Jag blev paff och lät tveksam och undrade om detta verkligen var sant. Lite smått besviken över min ljumma reaktion på hans glädjebud menade han att han hade insideinformation och att så var det. Jag kunde bara säga att jag var tveksam för det gick stick i stäv med det vi tycker oss märka men jag sa att jag hopas det är du som har rätt. Tyvärr så var det inte den entusiastiske medlemmen som hade rätt. Det visar sig när föreningen nu på jordbruksverkets uppdrag håller på att uppdatera avelsplanen och därmed går igenom siffrorna, att fjällrasen i kod 41 inom kokontrollen minskat från 541 när planen gjordes för några år sedan till 460 när kontrollåret 2014 ändat. Vilket ju sorgligt bra understryker det vi försökt föra fram till myndigheterna de sista åren. Antalet kvigor upp-gick till 430 så möjlighet till ökning finns om bara förutsättningarna förbättras!

Robert Nilsson

LIVDJURSANNONSER

Två kvigkalvar födda i april, Lillhärjeåbygget. Ring Eva 072-7145016

FJÄLLKON TRIPPADE UT..
VAD HÄNDE SEDAN?

14-09-12 Livsmedelsverket i väntans tider..... Ja, Fjällkon kunde ju inte hålla tyst när hon var hos livsmedelsverket. Nu har vi resultatet, sa hon något tokigt tro, ja säkert. Resultatet av träffen i Uppsala blev ju trots allt ganska bra. 70 liter i veckan får du sälja direkt till konsument om du är livsmedelsföretagare. Vilket du är om du levererar bla mjölk och kött. Om du vill läsa hela förslaget kan du via livsmedelsverkets hemsida söka på: Förslag till nationella föreskrifter om direkta leveranser av små mängder opastöriserad mjölk.

Den nya remissrundan avslutades den 1 juli, och om det inte blir någara förändringar i det nya lagförslaget så åker ärendet ner till EU. Där ska vårt svenska förslag joxas runt med i tre-sex månader. Sen få vi se om vi får sälja mjölk direkt från gården.

Eldrimner som står på våran sida har valt att inte opponera sig för mkt i det nya förslaget. Däremot jobbar dom med att vi i sverige ska få tillåtelse att sälja opastöriserad mjölk i större mängder direkt till konsument. Livsmedelsverket är väl medvetna om trenden att konsumera opastöriserade produkter ökar i övriga världen, samt i sverige. Så vi kan ju hoppas att vi Fjällkobönder hinner få uppleva en efterfrågan på vår opastöriserade mjölk, som dessutom har en stor del A2 mjölk att stoltsera med.

Och glöm inte att efterfrågan på GRÄSBETES MJÖLK ökar, där har vi bara nosat lite. Gräsbetesmjölk har vi hört ett tag nu. men gräsbetesmjölk är på gång, stort i USA. Jag vet, bor endast 10 mil från Stockholm dit hälsohygerna kommer först.

Kan inte sägas för många gånger Fjällkon är bäst där också, produserar väl endast på bra vallfoder. Vallfoder som skördas tidigt, när halterna är som bäst.

Landjämförelser: Boden 31 maj, vårsådd

Flen 31 maj hö läggs på skullen

Ärade mjölkproducenter, jag sänder min tanke till er i dessa bottenpristider.

Ja det får bli,

Kramar från Anna Jansdotter



Svensk Fjällrasavel

INNEHÅLL

INFO	s 2
INNEHÅLL/REDAKTÖRSORD	s 3
STYRELSEN	s 4
TRÄFF MED JORDBRUKSVERKET	s 5
STÄMMAN 2014	s 6-11
HILJA 15 ÅR	s 12-15
FJÄLLKON OCH MJÖLKEN	s 16-17
ATT LÅNA UT SIN GÅRD	s 18-19

REDAKTÖRSORDET

Den här sommaren var ju precis som man minns somrarna som barn! Solig och varm utan regn! Här höll spannmålen på att torka bort men med minsta marginal blev det ändå en skörd och även en tidig sådan. Föreningen har hållit en stämma och vi har som tur är fått en ny ordförande. Karl-Gunnar Ekeberg ska få presentera sig i nästa nummer så de av er som inte varit med på de senaste årens stämmor får en bild av er nye ordförande.

Detta nummer är som vanligt tillkommet i ett visst mått av tidsbrist men ni får en glimt av stämmohelgen, en redovisning av ett möte föreningen haft med jordbruksverket, lite ytterligare myndighetskontakter och en berättelse om en ovanlig ko och lite smått och gott. Jag hann inte få färdig kaseinredovisningen kring kornas hårprov som vi gjort med SLU. Forskar- en som lett det arbetet måste jag få tag på så han får förklara ytterligare kring en del av resultaten innan jag kan göra klart det så det kommer nästa nummer. Då ska vi även ta tag i lite tjurredovisningar. Har du möjlighet att hjälpa till med nån text så är du hjärtin- nerligen välkommen. Ju mer du skriver till tidningen desto mer kan jag hinna ikapp stamboksarbetet!

Robert Nilsson

Redaktör och
Ansvarig Utgivare:

Robert Nilsson
Övre Svartlå 515
961 98 Boden
mobil: 070-663 21 92
korn@telia.com

Layout:

Emma Nilsson
Skylvägen 6
141 70 Segeltorp
mobil: 073-803 40 83
emma.ingrid.karolina@
live.se

Tryck:

Kph Trycksaksbolaget AB,
Uppsala

Tidningen Fjällkon är Svensk Fjällrasavels medlemstidning som ges ut ca 4 ggr per år. Däre- mellan skickas aktuell information ut. Annonser- ingen med radannonser i tidning och info-blad med t.ex. "Köpes/Säljes" är gratis för medlemmar.

Samtliga artiklar i Tidning- en Fjällkon är författade av redaktionskommittén om ej annat anges. Åsik- ter framförda i signerade artiklar delas inte autom- atiskt av Svensk Fjäll- rasavel, utan är författar- nas egna. Tidningen får i korta drag citeras om källan anges. Eftertryck är dock förbjudet utan skriftligt tillstånd från Svensk Fjällrasavel.

ISSN 1401-7806
Utgivningsbevis PRV nr
21560

Medlemsavgift:

300:- insättes årligen helst på Svensk Fjäll- rasavels BG 5361-8070. OBS! Skriv ditt namn och adress!

Omslag:

Anna Jansdotter

Ordförande:

Karl-Gunnar Ekeberg
Granö 2465
760 40 Väddö
tel: 0176-545 71
mobil: 070-5763175

Vice ordförande:

Robert Eklundh
Kanalvägen 904
811 95 Järbo
tel/fax: 0290-705 25
mobil: 070-317 73 51
e-post: nilsesihyttan@telia.com

Kassör:

Evy Schale
Killhult
312 98 Växtorp
tel/fax: 0430-311 18
e-post: evy@schale.se

Sekreterare:

Anna Axelsson
Evertsberg 3445
79691 Älvdalen
mobil: 073-065 48 45
e-post: anaxxel@hotmail.com

Ledamöter:

Elena Lantz
Myckelgensjö 307
895 92 Bredbyn
mobil: 070-673 86 06

Josefin Höglund
Rössjö 210
893 95 Sidensjö
mobil: 073-0560015

Louise Westerberg
Ormön 116
74292 Gräsö
mobil: 070-311 22 03
e-post: gimskogen@banhof.se

Suppleanter:

Lars Halvarsson
Perjosvägen 5
782 75 Malungfors
mobil: 073-028 00 01

Anders Söderberg
Blecket-Bergvägen 9
79592 Rättvik
mobil: 076-127 63 05

Josefin Kallin
Rössjö 210
89395 Sidensjö
mobil: 073-056 00 15
e-post: josefinkallin@hotmail.com

Valberedning (s. k.):

Elena Lantz
Myckelgensjö 307
89592 Bredbyn
mobil: 070-673 86 06

Revisor:

Tove Klackenber
Valdemarsbergsvägen 4
451 43 Uddevalla
mobil: 070-3897760
e-post: tovekla@gmail.com

Livdjursförmedling:

Mårten Dahlberg
Mariebergs Gård 1296
872 96 Bjärträ
tel: 0612-532 67
fax: 0612-531 07
OBS! Tel. tid måndagar
12-13

Stambokföring:

Robert Nilsson
mobil: 070-663 21 92
e-post: korn@telia.com

Renrasighetsintyg:

Robert Eklundh
mobil: 070-317 73 51
e-post: nilsesihyttan@telia.com

Fjällnära kommitté:

Ivan Eriksson (s. k.)
Torsvi Svanviken
745 99 Enköping
tel: 0171-830 35

Lars-Göran Lindgren
Lars Halvarsson

Avelskommitté:

Joachim Gustavsson (s. k.)
Mårten Dahlberg
Robert Eklundh

Tidningen Fjällkon

Redaktör och
Ansvarig Utgivare:
Robert Nilsson
mobil: 070-663 21 92
e-post: korn@telia.com

Hemsidesansvarig:

Görgen Majewski
Hantverkargatan 53c
26536 Åstorp
0738111560
e-post: gorgen@majewski.se

TRÄFF MELLAN JORDBRUKSVERKET OCH LANTRASFÖRENINGARNA I UPPSALA

I mitten av augusti blev alla lantrasföreningar kallade till Uppsala för en informationsträff om hur pengarna till lantrasstöden beslutats under tiden för det nya landsbygdsprogrammet 2016-2020. Det var med lite blandade känslor som vi från fjällrasföreningen åkte dit, Robert Eklundh, Anna Jansdotter och jag själv. Från jordbruksverkets sida ville man veta vilka fem områden som föreningen ansåg det viktigast att prioritera under den kommande perioden. Eftersom vi alla tyckte att den föreslagna budgetramen för perioden på 65 miljoner är för liten så ville vi ju inte vara nån sorts alibi för staten så att man sen kunde peka på denna träff och mena att vi ju vetat om och godkänt allt. Men samtidigt måste vi ju försöka föra fram föreningens synpunkter så att låta bli att åka var inte aktuellt.

Som de flesta av oss vet så blir det inga nya pengar till Mutrostöden under åren fram till det nya programmet startar 2016. Så om man inte har haft turen att ha ett gällande beslut för åren 2014 och 2015 får man inga pengar för sina hotade raser på gårdsnivå. I runda slängar 80% av lantrasdjuren är därför utan stöd 2014 och 2015. Det gångna programåren i det gamla landsbygdsprogrammet var det runt 8miljoner per år som gick till mutrostöden. Ca 3 miljoner per år gick till olika projekt som föreningarna drivit och driver, för vår del har pengarna till kaseintesterna kommit ur dessa. Det är bara Nötkreatur, Getter, Får och Grisar som är berättigade till Mutrostöd. Därför har det blivit så att jordbruksverket ger föreningarna inom djurslagen Häst, Fjäderfä och Kanin pengar till djurägarstöd via projektmedel. Kanin och höns får stöd till sina genbanksbesättningar och för hästarna har det varit i form av ett fölöstöd. Utöver detta har föreningarna fått dela på ca 2 miljoner per år för informationsverksamhet, det är ur den potten som vi och andra föreningar får bidrag till tidningen och hemsidan.

Jordbruksverket sa att den fördelningen som varit under den gångna perioden inte var "skriven i sten" utan kunde ändras vartefter man ansåg behoven finnas. Om föreningarna ville kunde man dra in föreningsstödet för information och betala ut det som mutropengar eller minska på projektstödet, så man ville veta vad vi tyckte i frågan. Alla föreningar var ense om att så mycket pengar som möjligt bör gå till djurägarna och

att man om möjligt borde försöka öka mutrostödet om än det inte blir mycket, för det är lite lönt med föreningar om inte det finns djur kvar. Hur den slutliga fördelningen blir återstår att se.

SKILLNADER I BRUKANDESYN

Utan att överdriva skillnaderna kan man konstatera att lantraserna som representerades på mötet är delade i två tydliga fraktioner där Hästföreningarna, Biodlarna, Fjällrasföreningen och Finullsföreningen är klart inriktade på att bevara och utveckla sina lantraser och att avkastningen på dom är en viktig faktor att värna. Förenklat kan man kalla dom för "Brukarföreningar". Sen finns ett "genbanksblock" med Allmogekon, Gutefårsföreningarna, Allmogefårsföreningen, Fjäderfäföreningen och Gotlandskaninen. Förenklat kan man kalla dessa för "Bevarandeföreningar"

'Rödkulleföreningen har under sin gamle ordförande drivit mot genbankssidan men verkar nu fått en mer traditionell inriktning där produktionen spelar en roll så för tillfället får vi räkna dom till brukarsidan. Vi ska dock ha klart för oss att mycket av problemen har vi gemensamt oavsett vilken typ av bevarande vi bedriver och mötet hölls i en mycket trevlig ton. För att ta upp ett "ko"relaterat problem i bevarandet så tog Anna Jansdotter upp frågan om att få med ett extra stöd för att värna mjölkningen av korna. Ett sådant finns tillexempel i Finland. På mötet vann detta ett rätt stort gehör och vi får väl se om jordbruksverket beaktar det.

LANTRASFORUM

På kvällen bjöds vi alla in av gotlandskaninen, gutefårsakademien och lanthönsklubben till en stunds samtal omkring möjligheten att dra igång det avsomnade "lantrasforumet". Personligen hade jag bestämt mig för att vara "öppensinnad" till samtalet för jag har förstått att det en gång var ett misstag av fjällrasföreningen att inte gå med i det "gamla" lantrasforumet. En del skit som träffat fläkten de sista åren hade kunnat undvikas om vi varit med och själva berättat vad vi tycker och står för, hellre än att vi blivit tolkade i andra hand. Vi avstod den gången från att medverka i lantrasforumet för att vi inte ansåg oss orka med att medverka i ytterligare en sammanslutning, att driva föreningen var nog tungt och tog nog med tid från gårdar

och familjer.

Efter en inledning fick vi redogöra för vad vi tänkte omkring att återuppväcka lantrasforumet och det var klart att man från "bevarande"föreningarna var öppna för att "brukar"föreningarna var välkomna med om dom ville. Efter en del resonering avböjde Krister Kortebäck från Allmogekon bestämt att medverka och menade att det var en omöjlig form att driva på ideell basis, man hade provat och det fungerade inte bra och han ansåg sig inte orka med ett nytt försök. Hästföreningarna var även dom tveksamma till arbetsbördan så det blev bestämt att det inte skulle bli nån nystart vilket nog är det klokaste beslutet i längden. Det framkom dock tydligt att vi från fjällrasföreningens sida måste vara noga med att vara med på träffar av den här typen där de andra lantrasföreningarna är med för att både knyta kontakter och undvika missförstånd föreningarna emellan.

GEMENSAM SKRIVELSE

För att försöka påverka beslutsfattarna väckte Robert Eklundh frågan om att försöka få till en gemensam skrivelse från mötet kring pengatilldelningen för lantrasområdet. Det var alla positiva till och under andra dagens morgon skrev Robert och jag gemensamt ihop ett förslag till skrivelse som försökte fokusera på det som föreningarna har gemensamt, den blev senare antagen och är inskickad till regering och riksdag, både den gamla och den nytillträdda. Om den röner någon framgång är väl högst osäkert men vi måste prova.

Avslutningsvis kan konstateras att den avgångna regeringen har bantat ned bevarandearbetet i Sverige till ett minimum, på jordbruksverket är det bara Göte Frid som heltid jobbar med frågan och han har ingen egen sedelpress för ändamålet. Kommer inte pengarna via politiken så finns dom inte att fördela. Vad den nya Riksdagen och regeringen vill göra återstår att se. Klart är att läget för jordbruket i allmänhet och bevarandefrågorna och bevarandejordbrukarna i synnerhet är mycket ansträngt, man kan bara hoppas att politikerna fattar det och till dess får vi försöka hjälpas åt att kämpa på med våra djur.

Robert Nilsson

FJÄLLKOSTÄMMA 2014

Årets stämmogeneral Lars-Göran Lindgren hade verkligen ordnat en intressant stäm-mohelg för de medlemmar som anmält sig som deltagare till stämman. Vi fick se att Västergötland har mycket att erbjuda sina besökare.

På Fredan blev inkvarterade i stugor på Höken-sås stugby och camping och när de flesta kommit fram hölls på eftermiddagen ett litet "ko-pratsseminarium" där vi gick igenom bland annat kaseinprojekten, och hade ett intressant resonemang kring exteriören på korna lett och uppritat av Thomas Gunnarsson. Han hade en del kritik kring en del av de bilder som fanns på hemsidan och tyckte att vi skulle vara mer noggranna med vad vi la ut på hemsidan eftersom det är ett "reklamfönster" att synas ut igenom. Hemsidans bilder försvarades med att



Lars-Göran Lindgren umgås med Frans.

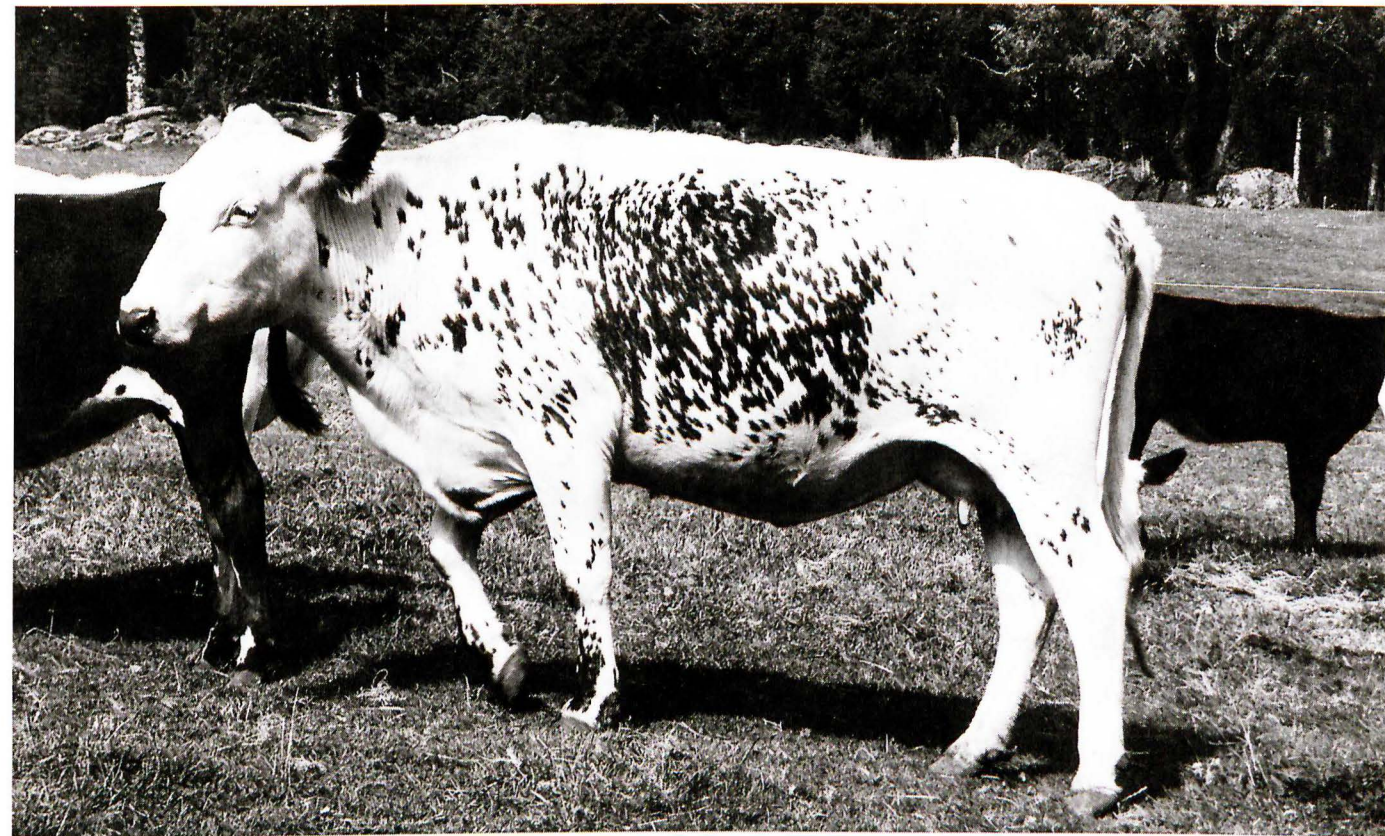
dom i stort sett bara setts som en dokumentation av hur korna som mjölkat bra sett ut, och att vi tagit vara på alla bilder vi kommit över. I slutändan blev Thomas utsedd till att ordna fram bilder (helt enkelt åka ut och fotografera kor) som han tyckte föreställde exteriört bra fjällkor eftersom han sen han slutat med mjölkkor är mer "mobil" än en genomsnittlig fjällkobonde.

LINDGREN I SJOGERDALA

På Lördan åkte vi efter frukosten med buss ut till Lars-Görans och Susannes gård i Sjo-gerdala där de bor med sin familj och sjuttio-talet fjällrasdjur. Gården är på 40 hektar varav 30 hektar skog och 6 hektar åker samt resten betesmark. Lars-Göran bedriver köttproduktion med en betesbaserad drift där miljötän-cket genomsyrar arbetet på gården. Finns det



Vissa stämmodeltagare tyckte mer om traktor.



50 Rosa.

skyddsvärda biotoper i närheten så ser han till att dessa sköts så att dom frodas vidare och i någon form (som bete, eller hö eller färskslaghet gräs) äts upp av gårdens fjällkor. I Stenstorp 2,5 mil från gården betas 5ha med 16djur och sent betespåsläpp för florans skull, i Dimbo 1 mil från gården betas 6ha med 10talet djur och i Suntak 6km från gården betas 3 ha med 8djur. Dessutom betas 4ha i Folkabo, 6ha i Ebbarpstorp förutom 10talet hektar i Velinga. Hälften av den egna skogsmarken är restaurerad för skogsbetesbruk. Att arbetet många gånger är tidsödande och att det krävs ett äkta miljöengagemang i grunden framstod tydligt. Hustrun Sussanne jobbar deltid på en handelsträdgård i Karleby och kan göra en del av djurtillsynen på väg hem från jobbet. Lars-Göran har en egen firma med specialisering på naturvård men den har fått ligga vilande sista åren för att djurskötseln tagit för mycket tid. Han har även jobbat åt länsstyrelsen och kommuner med naturvård och lantbruk inriktat på betesmarker och restaurering av sådana. På åkermarken odlas vall och en del skördas som hö om sommaren tillåter, i annat fall rundbalas det som ensilage.

Genom åren har vi sett en del mer eller mindre skygga fjällkor som hållits som dikor och Lars-Göran har jobbat med sina djur för att få dom tama och sociala. Han försöker mjölka in en del av korna, mycket för att det faktiskt underlättar bruket av dom när han ska flytta dom mellan olika beten i trakten.

Korna har både rent fjällnära härstamning och "vanlig" fjällrashärstamning samt blandningar däremellan. Han tycker mycket om djuren av Funäsdalsstam som har det genomgående bästa lynnet. Just att behålla ett bra lynne på djuren även om dom inte kontinuerligt mjölkas är en grundtanke i aveln med besättningen och nervösa och opålitliga djur säljs av från besättningen i form av köttlådor under hösten och vintern. För egen del kan jag inte komma bort från reflektionen att det nog var allt bra tur att de fjällnära härstamningarna berikades med Funäsdalsdjuren, de bidrar med mycket gott till den fjällnära gruppen både exteriört och lynnesmässigt. Ett av Lars-Görans favorit djur är 11år gamla tjuren "Galant" av fjällnära stam som för dagen stod inne i lagården. Mellan besöken i beteshagar och ladugård bestods vi ett fantastiskt gott fika i familjen Lindgrens trädgård.



Henrik Lingmert-Steen och Katarina Steen på fikapaus hos Lindgrens.

BOLINS I BREDENE

Sen gick kosan mot Bredene och Urban Bolin med familj. Urban och hustrun Sari jobbar 75% vardera inne på Kinnarp med montering. Resten av dagen läggs på gården som är inriktad på självförsörjning och innehöll mycket att se på. 4 Fjällkor (man har sammanlagt 12 nöt), 25 Hedemorahöns, 2 jämtgetter och en vanlig lantrasget, 2 Ostfrisiska mjölkfår, Bronskalkoner, Ardennerstoet Tindra, 3 julgrisar, Myskankor, Vådurskaniner, katter, hund och sju barn! Jag tycker det är lite speciellt, och mycket trevligt med medlemmar som har fler barn än kor! Allt var mycket prydligt skött och gården andades verksamhet, trivsamt och



Djur fanns för alla smaker.



Urban Bolin hälsar välkommen.

ordning på samma gång. Gården som ligger i Urbans hembygdstrakter är på 10,5 hektar, och bestod av 5ha skog och resten åker. Man köpte gården för 17år sedan och odlar mest vall till foder. Vallen skördas som hö som helst hässjas och ladas som torrhö. Men ibland gör tidsbrist att hässjorna rundballas. Vallen förnyas i havre/ärt grönfoder som även det oftast hässjas och torkas. Man odlar även en del potatis. Urban har röjt fram skogs-bete i skogen för djurens skull så ytterligare bete kan ordnas utöver att återväxten på val-larna betas. I mån av tid används hästen för körslor.



Tindra 6 år.



Besök på lanthandelsmuseumet.

Av mjölken som inte familjen konsumerar upp som dricksmjolk så gör Urban ostar av olika slag samt smör. Med så pass stor familj ger självhushållet ett bra bidrag till familjeekonomi. Familjen har även ett "eget bönhus", tvärs över vägen från gården ligger ett gammalt Filadelfia kapell som gårdens förre ägare lät den lokala pingstförsamlingen bygga på ofri grund. Bolins fick erbjudande att ta över kapellet och har behållit det i dess ursprungliga skick och det fungerar lite som en samlingslokal i byn och i det avåt stämmodeltagarna en mycket god lunch som Bolins ordnat med hemproducerade livsmedel. DET måste konstateras att det är roligt att se en liten gård brukas till sin fulla potential. Bredenebesöket avslutades med en titt på lanthandelsmuseumet.

ÅSLETÅ

Dagens studiebesök avslutades med ett besök på hembygdsmuseet Åsle tå som innehöll ett 20tal äldre hus som i de flesta fall står på sina ursprungliga platser. En Tå betyder i detta fall en form av allmänning. Allmänningarna bildades av olika anledningar runt om i landets

byar. Här var det ett ställe där man vattnade byns djur innan de gick åt respektive betesmarker.

Med tiden fick medellösa och obesuttna uppföra egna stugor på ofri grund och bo på allmänningen (Tån). Första husen i Åsle byggdes på 1700talet och på 1880talet bodde dryga 80 personer i de 20talet små stugorna. Redan några år in på 1900talet var det endast ett 10tal äldre "tåare" kvar då den tilltagande industrialiseringen och emigrationen gjorde det möjligt att hitta andra och enklare utkomstmöjligheter. Man kan inte annat än att förundras över hur enkelt dåtidens människor vackert fick lov att leva och vad lite de hade att klara livhanken på. Man inser att vi blivit rätt bortskämda med åren i dagens välståndssamhälle.

På Åsle tå finns även en samling äldre lantbruksmaskiner som även dom ger ett perspektiv på hur jordbruket utvecklats de gångna 100åren och visst stämmer det till en och annan eftertanke kring vad som komma skall i framtiden, vilken väg kommer jordbruket att ta, och lyckas vi ha kvar fjällkorna? Intressant var det i vilket fall!

STÄMMAN

På söndagen hölls stämman i sedvanlig ordning och utan större dramatik. Eftersom vi hade ett antal avböjda omval och en avgång innan mandatperiodens slut så blev det en del nya namn i styrelsen. Undertecknad hade bett att av tidsbrist få avgå som ordförande och ersattes Karl-Gunnar Ekeberg som av stämman valdes som ordförande. Göran Lundström och Thomas Lundholm hade avböjt omval och ersattes med Elena Lantz och Josefin Höglund vilket gör att styrelsen ser ut som följer för kommande år.

Ordf Karl-Gunnar Ekeberg 070-5763175
Vice Ordf Robert Eklundh 070-3177351
Kassör Evy Schale 070-5811185
Sekreterare Anna Axelsson 073-0654845
Ledamot Louise Westerberg 070-3112203
Ledamot Elena Lantz 070-6738606
Ledamot Josefin Höglund 073-0560015

Har du synpunkter på föreningens arbete eller ide'er om nåt föreningen borde ta tag i eller vill motionera till stämman så är det dom du

ska ta kontakt med. Nästa års stämma kommer att anordnas i Norrbotten i trakten av Boden.

Efter stämman utsåg styrelsen folk till kommittéerna som ser ut som följer.

Till avelskommitt'e utsågs

Joachim Gustavsson sammankallande
 Mårten Dahlberg
 Robert Eklundh

Till fjällnära kommitt'e utsågs

Ivan Eriksson sammankallande
 Lars-Göran Lindgren
 Lars Halvarsson

Till hemsidesansvarig utsågs

Görgen Majewski

Till redaktör och ansvarig utgivare utsågs

Robert Nilsson

Vi får avslutningsvis varmt tacka Lars Göran och Susanne Lindgren som ordnade en sån trevlig stämmohelg åt oss.

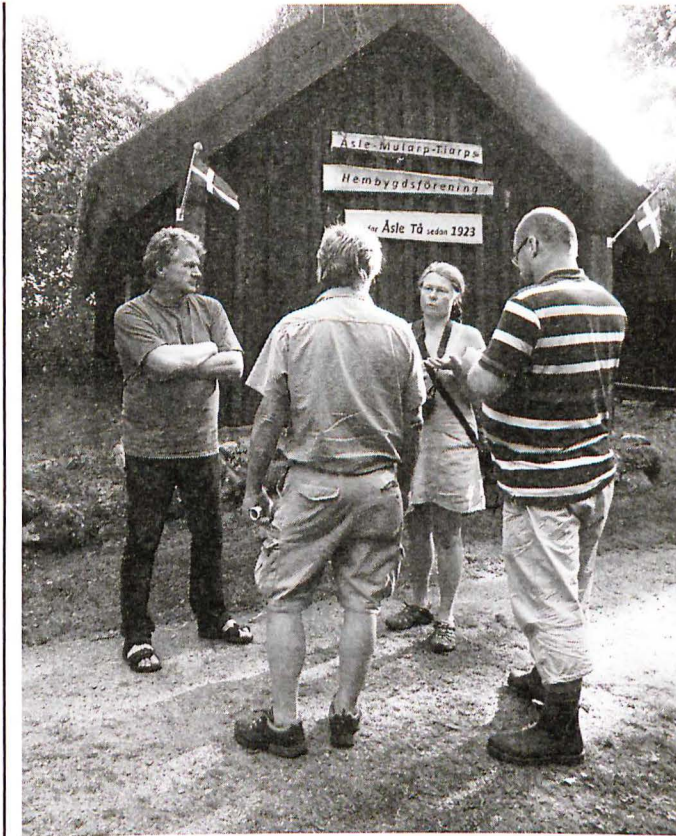
Robert Nilsson



Nyblivna styrelseledamoten Elena Lantz har hittat sin favorit.



Stämmans yngsta deltagare Vilhelm Eklundh i armarna på mamma Tina.



Avelsresonemang på Åsle Tå.



Urban Bolin visar stämman sina kor.

HILJA HAR Fyllt MOPPE!

Helst vill man inte skriva om sina egna djur, det är som nåt som bär emot med det. Men en ko som har en mycket speciell plats i mitt hjärta har i somras fyllt femton år, så en sån här gång när det är lite kris med att få fram material till tidningen så får jag göra ett undantag och skriva om henne.

432 Hilja kommer från en kolinje som är värd en egen betraktelse, jag köpte Hiljas MMM 296 Hindra från Yngve och Inga Öhman på Hindersön ute i Luleå skärgård för 22år sedan. Våren 1992 åkte jag och min bror Henrik på den allra sista vårisen i mitten på April de 5 kilometrarna ut på Hindersön. Henrik hade köpt en "ny" begagnad Mercedes 220 diesel som jag lånade som finkdragare i denna kalvaffär. Jag glömmer inte hans ansiktsuttryck när han såg hur lite is det fanns kvar att köra på när vi nådde land på Hindersön. Det var bara att ta sats och köra fort och blunda, och upp på land kom vi om än med ett nödrop. Mitt försök att trösta hans ångest över den nyinköpta bilens vedermödor med att "det går nog lättare att komma ut på isen ska du se" mottogs med en blängande blick och en kompakt tystnad. Nåväl Hindersön är inte stort och snart stod vi på gården hos Sveriges nordligaste skärgård-sjordbruk som levererade mjölk till mejeri. Vi undfägnades kaffe med dopp och smörgås av Inga, och Yngve berättade för oss om historien bakom gårdens kor. Kolinjen bakom kvigkalven vi köpt kom från Fastlandet via Yngves faster på 1920talet. Yngves pappa hade köpt den till gården 1944 av sin syster. Att jag ville köpa just Hindra berodde på att hennes mor 114 Lärka var född 1982 innan man började

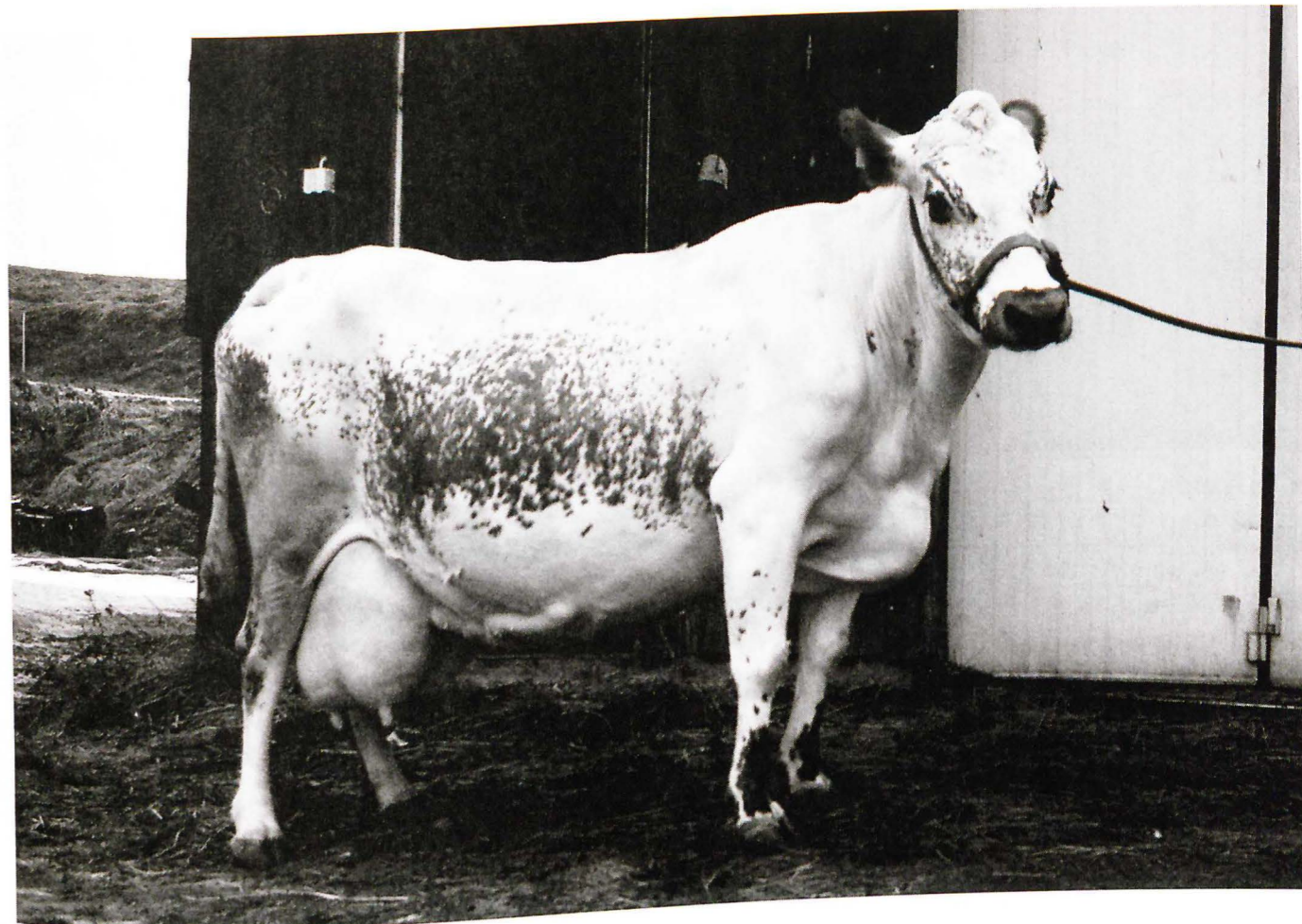
använda semin på Hindersön. Fram till 1983 hade man en helt egen fjällkostam på Ön som var obesläktad med seminmaterialet. Det hade funnits tjurförening på ön i korta perioder men på slutet av 40-talet så tog Yngves far över tjurhållningen och löste det med att han köpte tjurar på tjurauktionen som hölls av SKB-föreningen varje år i Gammelstad. Där såldes stamboksberättigade ungtjurar med fin stam från norrbottens uppfödare och av de tjurarna valde han ut nån som blev måttligt dyr och tog den hem till ön.

296 HINDRA

Men 1962 hölls sista tjurauktionen i Gammelstad och efter det så började man rotera runt tjurhållningen på ön så att man höll tjur ett år var bland öns då 10talet bönder. Men rätt snart slutade de flesta så att redan 1972 man bara var två stycken kvar och den andra bonden köpte



296 Hindra.



432 Hilja.

då över jerseykor och Öhmans blev de sista att hålla kvar vid sina fjällkor. Så från 1972-1982 avlade man bara inom besättningen tills man 1983 gick med i semin. 296 Hindra hade alltså ett moderne som var helt obesläktat med de semintjurar vi haft i bruk på 70 och 80talet och det var därför jag dristade mig ut på en tveksam våris. Hennes pappa var 940 Hompen som ju då inte var unik för fem öre, men det var ju 114 Lärkas gener jag ville åt. Blandningen mellan Lärka och Hompen måste dock ha blivit optimal för Hindra gjorde till min och inte minst Yngves stora förväning 10000kg sitt bästa år. Vi samlade en son efter henne (57 Hinder) via de första P,R,F samlingarna.

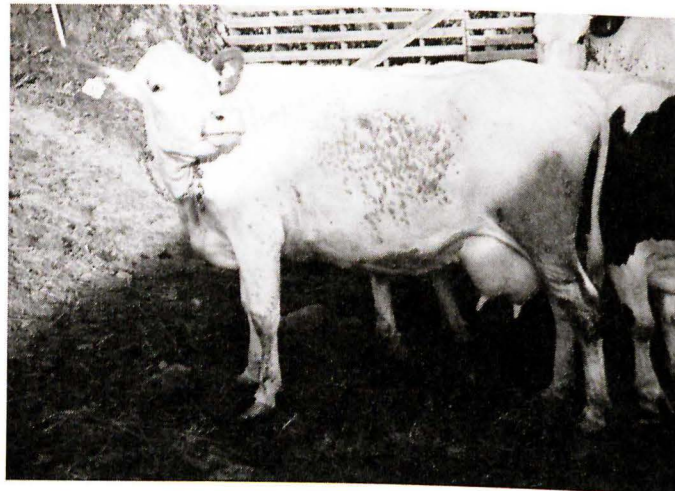
366 HINDRINA

Nåväl Hindra fick bara en kviga och det var 366 Hindrina efter 6715 lage. En ko som nog var knäppare än det mesta jag mjölkat in till dags dato. Minns jag rätt hade jag sparkbåge på henne alla de tre laktationer hon levde. Det blev fel med henne när vi skulle lära henne på strömmen som liten kalv, hon fattade det helt enkelt inte och hon fick för sig att det var farligt

att vara ute. Detta gjorde att det är den enda ko jag någonsin ägt som aldrig varit på bete. Hur vi än bar oss åt så sprang hon bara rakt ut ur hagen och ned till lagårn så fort vi släppte henne, hon var omöjlig och föga älskad. Som första kalv fick hon dock en liten söt kvigkalv som hette 401 Hippa efter 6776 Lippo. Efter tre kalvar gav jag upp med Hindrina.

401 HIPPA

Hippra var sin moders totala motsats och var den enda trevliga Lippodottern jag fick, vilket ju var en smula udda med tanke på att hennes moder var milt uttryckt knepig. Just 6776 Lippo var en tjur som jag såg fram emot eftersom han hade 46 Lester SKB6578 som fader. Lester var en genbankstjur med härstamning från Norrbotten, Jämtland och Norge som inte just fanns i någon annan tjur. Jag hade dessutom två fantastiskt fina kor efter Lester så när Lippo kom var jag rätt exalterad och trodde på en fullträff. Jag hade som så många andra gånger fel och döttrarna efter Lippo ärvde inte alls det jag hoppades med ett enda undantag och det var Hippra. Som sin första kalv fick Hippra en

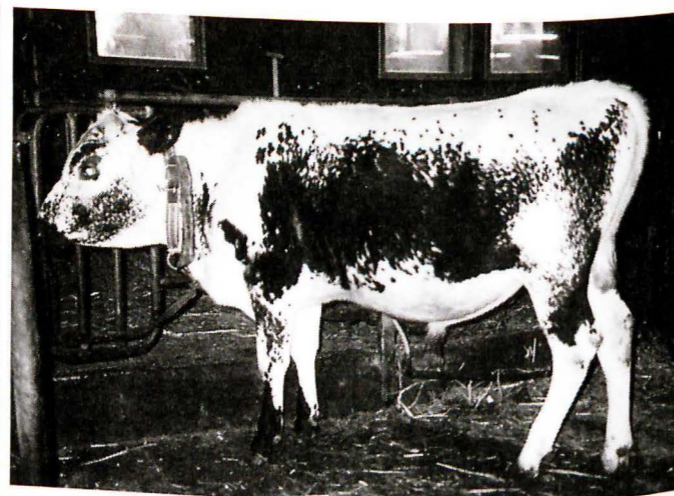


401 Hippa.

liten kvigkalv efter en egen tjur som hette 196 Ludde som jag döpte till 432 Hilja, tyvärr fick jag ingen fler kalv efter Hippa. Minns jag rätt så kastade hon sin andra kalv och sen fick jag henne inte dräktig. Men jag hade ju fått Hilja och därmed är vi framme vid våran ko för dagen,

196 LUDDE

Hilja har som sagt en far som hette 196 Ludde Svffj 20064. Ludde är värd en egen passus i denna berättelse då han utmärkt sig på två sätt i min tjurhållning. Jag köpte honom av Rune Boström i Uttersjöbacken, eller rättare jag beställde honom av Rune. Rune hade en mycket trevlig ko efter 29 Ise SKB6617 som hette 349 Lisen. Alla vi fjällkoentusister som kände Rune var förtjusta i hans L-kor. Dom hade nåt speciellt och eftersom han haft linjen i 30år så hade den grenat ut sig i fyra olika grenar vara tre av dom var mycket bra och flera av oss köpte tjurar av honom som sen samlades via P,R,F. 157 Lirken, 161 Smille, 164 Linus och 165 Leo är några av de tjurar som åkte från Rune till oss andra och som sen frystes ned. Men jag hade ögonen på 349 Lisen och bad Rune om att han skulle betäcka henne med en nyinköpt tjur som han köpt från Mårten Dahlberg i Bjärträ. Luddes far var 32 Goding Svffj20009 och jag var väldigt nyfiken på blandningen Lisen*Goding. Jag hade tur och det blev en tjurkalv som jag fick köpa av Rune och det var en vacker kalv, sen visade det sig att ju äldre han blev så fick han ett minst sagt "svårt" humör. Han var helt enkelt ond. Men detta rubbade inte min nai-



196 Ludde.

va tro på 196 Ludde och jag höll i stället fast vid det som flera äldre tjurhållare berättat för mig. Man såg ett hett humör på en tjur som någonting positivt. Man menade att ett hett humör hos en tjur oftast visade sig på döttrarna med att dom var framåt, och kor som är så tar för sig och äter bra och fungerar oftast klanderfritt utan problem och ofta mjölkar dom bra. Vad kan man mer begära för argument för att försöka använda en livsfarlig tjur!!! Herregud det blir ju mycket mjölk, varför tvekar du? Ja kanske för att man nästan blir rädd. Jag har ägt och använt drygt 60tjurar sen jag startade som bonde och 3 av dom har varit elaka och värst var 196 Ludde, värst och vackrast kanske jag ska tillägga för det var en rasande grann tjur som fullväxt. Tanken var ju att han skulle åka till Alebäck och bli allmänt tillgänglig men jag kunde inte förmå mig att skicka ned han med det humöret. Fick man bara fast grimman på han så betäckte han som en "symaskin" det spelade ingen roll vad kon gjorde betäckt blev hon, men man skulle ju först lyckas få fast han! Jag påstår inte att det är sant, (eller hellre jag vill inte att det ska vara sant) men det där gamla tjurhållartalet om elaka tjurar som ger bra kor stämde i alla fall på Ludde för han fick 4 döttrar som kalvade in hos mig och dom var bra. Hilja var en av dom.

MJÖLK I KUBIK

Idag har 432 Hilja mjölkat hos mig i 13 år och det har verkligen blivit mjölk i kubik, 118 kubikmeter närmare bestämt. Eller drygt 118000 kg mjölk, hon är idag uppe på andra plats i

AVKASTNING VAR FRAM TILL SEPTEMBER SOM FÖLJER

År	Dagar	Mjölk kg	Fett %	Prot %	Fett kg	Prot kg	Rel tal
02	340	5137	4,3	3,5	223	179	80 78
03	365	9491	4,2	3,4	400	322	120 120
04	366	10582	4,3	3,4	451	360	132 132
05	365	9846	4,4	3,4	436	336	140 136
06	365	8206	4,3	3,3	353	269	126 117
07	365	9032	4,5	3,4	409	308	132 124
08	366	12561	4,0	3,1	507	391	151 146
09	365	9128	3,9	3,2	357	295	117 117
10	365	9188	4,1	3,5	379	319	114 111
11	365	9533	3,9	3,4	372	324	125 124
12	366	9156	3,9	3,2	358	297	123 118
13	365	6981	4,2	3,4	290	236	100 93
14	365	9260	3,7	3,4	341	312	120 126
12 år 11 månader		9133	4,1	3,3	377	305	122 119

livstidsproduktion för kontrollerade fjällkor och har bara fantastiska 190 Öra före sig vad gäller kg mjölk. Jag hälsade på Hans-Erik Nordström som ägde 190 Öra, ett par gånger och en av dom hade jag kameran med och fotade 190 Öra Hon var då nästan 15år gammal. Jag minns att jag då frågade honom om han hade någon "ny" Öra på gång eftersom han hade flera mycket bra kor och dessutom var duktig på att hålla sina gamla kor vid liv. Han skakade på huvudet och sa att "någon ny Öra får jag aldrig mer". Jag tyckte det lät lite konstigt men sa inget eftersom det syntes på han att han verkligen menade det han sa, det var inte läge att säga emot. Men nu förstår jag vad han menade den där gången för 20 år sedan. Det är så himmelens osannolikt att en ko ska mjölka över 9000liter i 13år så man kan bara realistiskt tro att det hände en gång per bondeliv när man har dryga 30kor. Det är så mycket som kan gå fel under en kos liv och leverne att man måste vara realistisk, väldigt få kor mjölkar i dagens läge i 13 år. Ännu fruktansvärt många färre mjölkar 9000 kg i snitt i mer än 13 år, det lär bara hända mig en gång och det var 432 Hilja som gjorde det år mig!

För att hon inte skulle mjölka ihjäl sig i förtid har jag hela tiden skjutit fram kalvningen på henne så hon kalvat i snitt med 15,7 månaders intervall. Min erfarenhet är att de högst mjölkande korna behöver få ett längre kalvning-sintervall så dom hinner få en sinperiod mellan kalvningarna. Men tack vare det så ser avkastningen år för år ojämnare ut än vanligt, men egentligen är hon väldigt jämn och flack i laktationskurvan, vilket är en förutsättning för att det ska bli uthållig mjölkproduktion. Så hon har fått 10 kalvar under dessa 13 år. Nu är hon dräktig med sin 11e kalv och ska få den till våren om allt går väl. Hon har haft en mastit på den 5e laktationen annars har all mjölk hon producerat gått till mejeriet. Tre gånger på 6e, 7e och 10e kalven har vi behandlat henne för kalvningsförslamning. Fram till nu har hon 1,5 semineringar i snitt per dräktighet så det är en mycket funktionell ko, men framför allt är det en mycket speciell ko!

Robert Nilsson

FJÄLLKON OCH MJÖLKEN

Mejeriprodukterna från fjällkon är av mycket hög kvalitet och genom modern forskning lär vi oss ännu mer om varför.

Att fjällrasen har en speciell mjölk har det vittnats om under lång tid. Allt från lyriska berättelser från till landet utresta stadsmän i turismens barndom om god mjölk och utsökt smör till dagens berättelser om smakupplevelser vid fäbodbesök. Kanhända delvis färgade av upplevelsen av en genuin miljö i kombination med utmärkta livsmedel. Men miljöupplevelsen åsido verkar det ändå finnas något med fjällkon som gör att mjölken har speciella kvaliteter. Vi nås även av berättelser om människor med problem att kunna konsumera den mjölk som finns i livsmedelsbutikerna men som utan problem kan dricka mjölk från fjällkor. Allt sammantaget så har det väckt en nyfikenhet hos oss som har fjällkor att försöka få ett svar på om det verkligen finns en objektiv kvalitetsskillnad på fjällrasens mjölk jämfört med dagens andra koraser. Och se, det verkar det faktiskt finnas!

Svensk fjällrasavel har under 2013 fått möjligheten att med hjälp av EU-medel att genomföra en undersökning av genvariationen hos 100 fjällkor för att studera tre av kons mjölkproteiner. DNA-analyserna på fjällkornas hårsäckar, genomfördes av Tomas Bergström på SLU, Sveriges lantbruksuniversitet.

De proteiner vi testat är KK (Kappa-Kasein) och BK (Beta-Kasein) och BLG (Beta Lacto Globulin). KK är det kasein som mest påverkar ostutbytet i mjölken. När det gäller mjölkproteinet KK finns i fjällrasen tre varianter där BB är den bästa och vanligaste varianten som ger mest ost per kilo mjölk. Som det verkar har

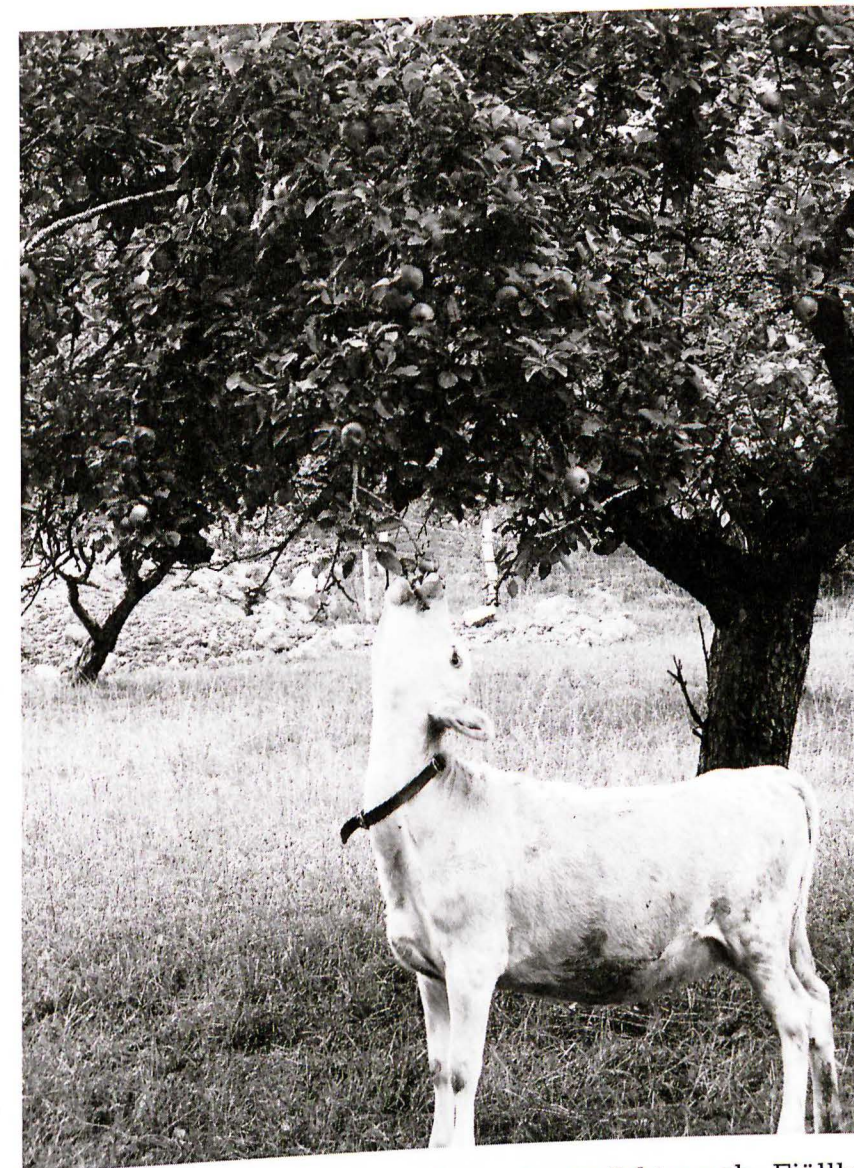
fjällrasen bland världens högsta frekvenser av det åtråvärda B-anlaget, cirka 80 procent.

BK, även det ett mjölkprotein där vi hittat tre varianter på fjällkon. En variant av BK är A1A1 där två proteiner byter plats i aminosyrekedjan, det vill säga en mutation, detta gör att ett casomorfin bildas, vilket en del människor mår dåligt av. En del internationella forskare menar att A2A2 av proteinet BK är den mest hälsosamma varianten. Jag tors även påstå att A2-varianten är den ursprungliga varianten, det vill säga alla aminosyror på rätt plats och därmed den "bästa varianten". Svenska forskare är dock mera försiktiga. Vad casomorfin påverkar råder det delade meningar om, sök gärna på internet och bilda dig en egen uppfattning. Fjällrasen ligger där på ungefär en 50-procentig frekvens A2.

BLG är ett vassleprotein och har även det en betydande del av ystningsutbytet, där har vi hittat 2 varianter, där BB återigen är den bästa varianten. AA varianten är sämre. Bättre kvalitet på vassleprotein, ger även det ett större ostutbyte. Vid tillverkningen av fermenterade mjölkprodukter har vassleproteinets stor betydelse för "munkänslan" på till exempel fil, det vill säga BB-varianten är bäst. Frekvensen av det anlaget i fjällrasen är strax under 70 procent.

Genetiskt är det så att kon ärver ett anlag från modern och ett från fadern, kaseinanlagen är inte dominant eller recessiva. En ko som har ett BB-anlag som betäcks med en tjur som har ett AA-anlag får, med 100 procentig säkerhet, en AB-kalv. Används däremot en AB-ko och en AB-tjur, så kan resultatet bli AB, AA eller BB.

Svensk fjällrasavel har även i ett treårigt projekt testat 96 semintjurar angående deras genetiska anlag gällande mjölkproteiner. Om



Kunskapssökande fjällko.

Foto: Anna Jansdotter.

möjligt kommer det även att tas prover från fler kor och förhoppningen är att det ska bli möjligt för varje enskild ägare att DNA-typa sina djur för den genetiska mjölkproteinvariationen om man så önskar.

Det är känt att kons foder har stor betydelse för mjölkens kvalitet, ett välkänt faktum på kontinenten när man ska producera kvalitetshårdost. Nu vill en forskare på SLU titta på hur mjölk kvaliteten/ proteinerna hos fjällkor varierar med olika foderstater.

Med hjälp av denna studie hoppas vi kunna vägleda dig, som fjällkoägare, som vill ha mjölk av högsta kvalitet. Vi hoppas att fjällkon blir det självklara valet för gårdsmejerister och bönder med kvalitetsanspråk på produktionen!

Fjällkons kvaliteter är många och det vill vi värna om och lyfta fram. Köttkvaliteten är även den mycket bra och eftersträvarsvärd, en långsamt växande gräsätare ger ett kött med

insprängt fett och utmärkt smak. Fjällkon har dessutom ett stort kulturellt värde i vårt land, speciellt vad gäller matkultur. Som betesdjur är fjällkon fantastisk, hon rör sig mycket och har ett fodersök på naturbeten som ingen annan ko har, detta skapar prima råvaror.

I strävan mot högre och högre mjölmängder har fjällkon svårare att hävda sig. Låt oss hellre använda henne som en ekonomisk resurs inom mathantverket, låt fjällkon förse miljö- och kostmedvetna människor med högkvalitativa råvaror!

Vi i svensk fjällrasavel vill gärna hjälpa, dig som djurhållare, på vägen till den optimala svenska ystningskon. Möt den ökade efterfrågan på ekologiska och närproducerade och hälsosamma produkter via fjällkon.

Anna Jansdotter
Robert Nilsson

ATT LÅNA UT SIN GÅRD

Rubriken är kort men mångtydig då den naturligtvis kan variera beroende på vad man lånar ut gården till. Vi lånade ut vår gård till en filminspelning, och det blev en fascinerande inblick i det organiserade kaos som en filminspelning är.

JONAS SELBERG AUGUSTSÈN

För snart 10 år sedan kom en ung entusiastisk filmare till oss och ville "låna en kalv" till ett par scener i en kortfilm som skulle kallas "Kalven och friheten". Filmaren (Jonas) och två kompisar höll på med ett filmprojekt som hette "Trädälskaren" som senare visades på folkets Bio och TV men ville försöka klämma in en kortfilm under tiden. Jag var duktigt skeptisk till deras ide, men gick med på kalvlån och fick vartefter lära mig att jag inget begrep om filmspråket och fick en stor respekt för Jonas hantverk i den branschen. Kalven och friheten blev så mycket roligare än vad jag kunnat tro och naturligtvis blev den ännu roligare då man sett en del av inspelningsarbetet. Jag fick se den i en rad versioner som blev kortare och kortare för att komma ned i "rätt" tidslängd, och förstod då uttrycket "kill your darlings" som handlar om att man tillslut inte kan korta ned en scen mer för tidsvinst utan måste helt enkelt bara ta bort den.

SOPHELIKOPTERN

När då Jonas i fjol kom och frågade om han fick "låna" gården för ett nytt filmprojekt så tvekade jag inte. Denna gång är filmen en i en rad om fem filmer som alla handlar om de olika ursprungsminoritetsspråken i Sverige. Filmen

som är en "road movie" heter "Sophelikoptern" och handlar om tre romska ungdomar som ska lämna en gammal väggklocka till en mormor och de äventyr som dom är med om på vägen till mormodern. Att gå in och beskriva scener i en ännu ej färdigfilm är inte lönt, vi får se vad som kommer med, men att filmhantverket är byggt på en grund av illusioner framgår tydligt när man sett filmningen bakvägen. Ett av inslagen var dock att dom som stadsungdomar skulle vara med på ett "kosläpp" som sen slutade i ett antiklimax då kosläppet visade sig bara vara en enda ko som bogserades bakom en traktor, till den scenen valdes 598 Gullfina ut.

Under tre dagar så byggdes det och grejades det intensivt på gårdsplanen. Ett femtontal mindre och större bilar stod överallt där man skulle fram med en traktor. Ett 60tal statister dök upp för "kosläppsscenen" och partytält ställdes upp för utfodring av statister och filmpersonal. Allt under tre dagar med det bästa sommarväder man kan uppbåda i Norrbotten och det är länge sedan det badats så mycket i älven nedanför gården som under dom dagarna. När filmen väl kommer får vi se hur många sekunder fjällko det blir i rutan. Vi hade i alla fall sommarens roligaste dagar då filmteamet var här!

Text: Robert Nilsson
Foto: Eva Nilsson



598 Gullfina och filmens bonde.



Mycket sommarloja kor som är måttligt imponerade av filmbranschen i grannskapet.



Tystnad, tagning!



Statistens främsta tillgång är tålamod, då väntan alltid blir lång.

~~Avs: Svensk Fjällrasavel
c/o Robert Nilsson
Övre Svartflå 515
961 98 BODEN~~

Porto betalt
B-post

SENASTE KON TILL BESÄTTNINGEN!



I ett Fagersta insvept av brandrök från den stora skogsbranden hittades den "omärkta" fjällko och räddades upp till Norrbotten. Tavlans målning är av Katarina Olkkola.

I nästa nummer:

Kaseinredovisning för hårprovstesten på SLU samt genomgång av semintjurar.



Detta material har delvis
finansierats med EU-medel